

BBN-MŰV-241: Romanika

A gregoriánus reform, az antikvitás és a művészet

2008. december 1–8.: Róma festészete a wormszi konkordátum után

Az általános irodalmat I. a november 3-i órához írt vázlat elején; vö. még:

GANDOLFO, Francesco: „Simbolismo antiquario e potere papale”, in: *Studi Romani* 29 (1981), 11–28.

STROLL, Mary: *Symbols as Power. The Papacy following the Investiture Contest* (Brill's Studies in Intellectual History, 24), Leiden 1991 (több szempontból problematikus munka).

I. II. Calixtus kora.

1. A lateráni palota tanácsstermének freskói.

WALTER, Christopher: „Papal Political Imagery in the Medieval Lateran Palace”, in: *Cahiers archéologiques* 20 (1970), 155–176, különösen: 162–166; 21 (1971), 109–136, különösen: 109–123.

HERKLOTZ, Ingo: „Die Beratungsräume Calixtus' II. im Lateranpalast und ihre Fresken. Kunst und Propaganda am Ende des Investiturstreites”, in: *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 52 (1989), 145–214.

HERKLOTZ, Ingo: „Bildpropaganda und Monumentale Selbstdarstellung des Papsttums”, in: *Das Papsttum in der Welt des 12. Jahrhunderts*, szerk. HEHL, Ernst-Dieter – RINGEL, Ingrid Heike – SEIBERT, Hubertus (Mittelalter-Forschungen, 6), Stuttgart 2002, 273 – 291, különösen: 276–284.

- a) A helyszín.
- b) Források a középkori falképekről.
- c) Az ábrázolt jelenetek; egyúttal az ellenpápák története II. Sándortól II. Calixtus koráig.
- d) Történeti előfeltételek: Mauritius Burdinus elfogatása, wormszi konkordátum.
- e) Említések 12. századi szövegekben:
 - α) St-Denis-i Suger: *Gesta Ludovici regis*, 1144 körül;
 - β) Freisingi Ottó: *Chronica*, 1143–1146;
 - γ) Arnulfus, Lisieux-i püspök levele III. Sándorhoz, 1159;
 - δ) Salisbury-i János levele Sarre-i Randulfushoz, 1160;
 - ε) Kitekintés: Barbarossa Frigyes a III. Lothar koronázását ábrázoló freskóról – Freisingi Ottó és Rahewin: *Gesta Friderici imperatoris*.

Ottonis et Rahewini Gesta Friderici I. imperatoris, kiad. Waitz, G. (Monumenta Germaniae Historica, Scriptores Rerum Germanicarum, 46), Hannover – Leipzig 1912; URL: http://mdz11.bib-bvb.de/dmgh_new/app/web?action=loadBook&bookid=00000701, 176–177, 187–189.

- f) Kiindulópontok a stiláris jellemzéshez: kompozíciós hasonlóság a San Clemente „altemplomának” freskóival.
 - g) Ikonográfiai leszármazás.
 - α) A lábnál kuporgó ellenpápa előzményei a zsolttárokban és a Krisztus-ikonográfiában.
 - β) A konkordátum átadása és a donátorok ábrázolásának hagyománya.
- ### 2. A Santa Maria in Cosmedin főhajójának freskói.

SHORT, Ian: „La pape Callixte II, Charlemagnes et les fresques de Santa Maria in Cosmedin”, in: *Cahiers de civilisation médiévale* 13 (1970), 229–238.

DERBES, Anne: „Crusading Ideology and the Frescoes of S. Maria in Cosmedin”, in: *The Art Bulletin* 77 (1995), 460–478.

- a) Bevezetés: fennmaradási állapot; a megrendelő és kapcsolata a pápával.
- b) Jelenetek Ezekiel és Dániel könyve alapján; ennek különlegessége.
- c) Derbes értelmezése: összefüggés a keresztes propagandával.
- d) Hagyományos értelmezés: Nabuchodnozor és V. Henrik.

II. II. Anacletus és a lateráni palota Szent Miklós-oratóriumának apszisfreskója.

NILGEN, Ursula: „Maria Regina – Ein politischer Kultbildtypus?”, in: *Römisches Jahrbuch für Kunstgeschichte* 19 (1981), 1–33.

HERKLOTZ: i. m. (1989), 212–214.

ROMANO, Serena: „Cristo, l'antico e Niccolò III”, in: *Römisches Jahrbuch der Bibliotheca Hertziana* 34 (2001–2004), 41–68, különösen: 61–65.

1. A felirat rekonstrukciója; a datálás és a megrendelő kérdése.
2. A pápák ábrázolása.
 - a) A reformpápák szentként való ábrázolása.
 - b) Utalás a constantinusi adomány a Madonna mellett álló pápák ábrázolásában.
3. Madonna ábrázolása: a Madonna della Clemenza másolása.

III. II. Ince és a Santa Maria in Trastevere apszisozszoaikja.

WELLEN, G. A.: „Sponsa Christi. Het absisozszoaik van de Santa Maria in Trastevere te Rome en het Hooglied”, in: *Festbundel F. van der Meer*, Amsterdam – Brussel 1966, 148–159.

KITZINGER, Ernst: „A Virgin’s Face. Antiquarianism in Twelfth-Century Art”, in: *The Art Bulletin* 62 (1980), 6–19. Nilgen: i. m.

TRONZO, William: „Apse Decoration, the Liturgy, and the Perception of Art in Medieval Rome. S. Maria in Trastevere and S. Maria Maggiore”, in: *Italian Church Decoration of the Middle Ages and Early Renaissance. Functions, Form and Regional Tradition*, szerk. TRONZO, William, Baltimore 1989, 167–193.

1. Az épület szerepe a II. Ince-kori schizmában.
 2. A diadalív mozaikja.
- Az apszisozszoaik.
3. Különlegessége az apszisdekoráció római hagyományaihoz képest.
 4. Idézetek az Énekek énekéből mint a képtéma meghatározásának kiindulópontjai.
 5. Mária ábrázolása *Maria Regina*ként.
 - a) A *Maria Regina* mint ikonográfiai típus; kora középkori elterjedtsége; rokon ábrázolások a késő antik művészetben (Santa Maria Maggiore).
 - b) *Ecclesia*-ábrázolások mint amelyek befolyásolták a *Maria Regina* 12. századi recepcióját.
 - c) Kitérő: *Exsultet-tekercesek*.
 6. A *Sponsa*/*Mária*/*Ecclesia* mint *Ecclesia Romana*.
 - a) A mellékalakok révén.
 - b) Az ikonmásolatok révén.
 - α) Utalás a lateráni Krisztus-ikonra Krisztus alakjában.
 - β) A Mária mennybevitele-napi körmenetek Rómában.
 - γ) Utalás a *Madonna Avvocata*-ikonra Mária alakjában.
 7. A *Sponsa*/*Mária*/*Ecclesia* mint a Santa Maria in Trastevere.
 8. Stíluskérdések: Mária és a mellékalakok összehasonlítása.